

עלון שבועי מבית 'בני אמונים' וכל מאמיניהם

פרשת תולדות

מאוצרות אמונים

פניני אמן ותפלה בפרשה

אימתי עדיפה תפלת 'צדיק בן רשע'?

"ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה הוא ויעתר לו ה' ויתר רבקה אשתו" (כה כב)

"ויעתר לו" - ויעתר להם' מבעי ליה [ראוי היה להפתב]? לפי שאינו דומה תפלת צדיק בן רשע לתפלת צדיק בן רשע! (במות טו א, הובא ברש"י לפנינו).

על פי דברי הגמרא הללו תמהו המפרשים על שפסק הרא"ש (ש"ת, פ"ד ל ט" כב) שבבחינת ש"י קבוע בעבור הצבור, יש להתחשב במעלתו האישית ולא ביהוסו, ואדרבה, עדיף לקרוב צדיק הבא ממשפחה בזויה. והיאך אפוא שבו חכמים את תפלת יצחק דוקא בהיותו 'צדיק בן רשע'?

באר המהרש"ל: דברי הגמרא לא נאמרו אלא בנוגע לתפלת היחיד על עצמו כתפלתו של יצחק, ואולם לגבי שליח צבור יש אכן להעדיף צדיק בן רשע.

ולכאורה חלוקו של המהרש"ל צריך באור: מהו באמת ההבדל בין תפלת היחיד על עצמו לתפלתו של שליח צבור?

הסביר רבי יעקב עמדין: אמנם תפלת צדיק בן רשע מתקבלת יותר, ואולם על שליח הצבור להיות "שפל בך ומרצה לצבור" (טור או"ח ג), ומאחר שבדרך כלל הבא ממשפחה בזויה הנו ענו ומרצה לצבור יותר מן למשפחה רמת יחוס, עדיף לבחורו לשליח צבור.

רבי דוד שלמה איבשיץ בעל הערבי נחל' באר: אכן, זכות אבותיו של צדיק בן רשע מסייעת לתפלתו להתקבל, אולם כשהצבור בוחר כחזן דוקא צדיק שבא ממשפחה בזויה, אזי זכות קרוב הרחוקים גוברת על זכות אבות.

שו"ת מהרש"ל סי' כ: מור ומציעה או"ח נג: לבושי שרד' שם

רבקה נפקדה בלא שנוי השם

"ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו פי עקרה הוא ויעתר לו ה' ויתר רבקה אשתו" (כה כב)

מפני מה בתחלה נקט הכתוב: 'אשתו' סתמא, ורק בהמשך פרש: 'רבקה אשתו'?

פרש רבי יעקב משולם אורנשטיין רבה של לבוב:

בשונה משרה אמנו, שלגביה מבארת הגמרא (ר"ה טו ב) שלא נפקדה אלא אחר ששנה שמה מ'שרי' ל'שרה', רבקה נפקדה בלא שהצרכה לשנוי השם. זאת משום שאברהם היה 'צדיק בן רשע', ועל כן תפלתו לא הועילה בלי שנוי השם, אך יצחק היה 'צדיק בן צדיק' ועל כן הועילה תפלתו גם בלא שנוי השם. כפי שדיקה הגמרא (במות טו א) מהפסוק שלפנינו: "ויעתר לו"... לפי שאינו דומה תפלת צדיק בן רשע לתפלת צדיק בן רשע!".

לכך רמז הכתוב שלפנינו: "ויעתר לו ה'" - ליצחק שהיה 'צדיק בן צדיק', ולפיכך: "ויתר רבקה אשתו" - מבלי שישינו את שמה.

'ישועות יעקב'

הגויים מבקשים לנתתנו מענית 'אמן'

"ויתרצו הגנים בקרבה" (כה כב)

"בקרבה" בגימטריה "ש"י", ללמדך כי יעקב ועשו התנחזו ביניהם על הזיה ב"ש"י העולמות - נחלת הצדיקים בעולם הבא. וכיון שבזכות 'אמן' נוחלים ש"י עולמות, בחר לו יעקב את ההקפדה על מצוה זו, וסימנה: 'יעקב' בגימטריה ב' פעמים 'אמן'.

בדומה לכך נוכל למצוא רמז אף בפסוק בתהלים (ב א: א): "למה רגשו גוים ולאמים יהגו ריק...; ננתקה את מוסרותינו ונשליכה ממנו עבתימו" - 'ריק' בגימטריה "ש"י", ננתקה את מוסרותינו ראשית תבות 'אמן'. מבקשים הגוים ל'שליח מעמנו' את ש"י העולמות, ולשם כך הם מנסים לנתתנו מענית 'אמן' שבזכותה אנו זוכים לכך.

'בן דעת' תהלים ב ג

יעקב לא הצריך לרוץ לבתי כנסיות

"ויתרצו הגנים בקרבה" (כה כב)

"בשעה שהיתה עומדת על בתי כנסיות ובתי מדרשות יעקב מפרפס לצאת... ובשעה שהיתה עוברת על בתי עבודת כוכבים עשו רץ ומפרפס לצאת" (כ"ד סג ו).

יש להבין: מפני מה רק כפלי עשו נאמר שהיה 'רץ' ומשתוקק לצאת לעבודה זרה, וכי יעקב לא בקש לעבד את בוראו בתשוקה ובזריזות, לכל הפחות כפי שהשתוקק אחרי לעבודה זרה?

באופן נפלא פרט זאת רבי יוסף מלמנקס מרבני לובלין: לגבי בתי כנסיות פסק השלחן ערוך (או"ח סנא א) "שהישיבה בהם מצוה", ואלו, להבדיל, כפלי בתי עבודה זרה פסק (ו"ד קנ א) שמצוה להתרחק מהם. מדייק לשון המדרש: "עומדת על בתי כנסיות... עוברת על בתי עבודת כוכבים", נראה שכוון אכן נהגה רבקה. לפיכך, כשעברה ליד בתי עבודת כוכבים, כיון שזיע עשו כי אטו הצדקות תמהר להתרחק מהם, היה עליו לרוץ כדי לצאת, ואלו כשעברה ליד בתי כנסיות, לא הצריך יעקב לרוץ כדי לצאת, שכן זיע כי אטו בודאי תתעכב שם.

'אש"ל' [לנדו רבי אשר יעקב קלמנס, לובלין תל"ח]

ההולך לבית הכנסת פונתו לשם שמים

"ויתרצו הגנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה אנכי ותלך לדרש את ה'" (כה כב)

"ולא מצאתי 'דרשה' אצל ה' רק להתפלל, כטעם (תהלים לד ה): 'דרשתי את ה' וענינו' (רמב"ם).

באר הכתב סופר:

כיון שהתרוצצו הגנים בקרבה הו בעוברת על פני בתי מדרשות שבהם לומדים תורה, והו בעוברת על פני בתי עבודה זרה (כ"ד סג ו), הסתפקה רבקה האם מדרב בשני ילדים - רשע וצדיק, או שטא ילד אחד הוא, המבקש אמנם ללמד תורה, אך מטרתו להתנאות ולהתגדל בה, ולא שוקד על למודו מתוך יראת שמים. לפיכך החליטה ללכת אף לבית הכנסת "לדרש את ה'" - בתפלה, באומרה: אם גם שם יפרסם לצאת, אות הוא שמדבר בשני ילדים: ירא שמים המשתוקק לכל דבר שבקדשה, ומשנהו רשע המשתוקק לעבודה זרה.

שו"ת 'כתב סופר', הקדמה לחלק א"ח

מעלת הישיבה בבית הכנסת

"ויעקב איש תם יושב אהלים" (כה כז)

מפסוק זה הביא הרמ"ע מפאנו ראיה לפסק השלחן ערוך ('או"ח סנא א) שעצם הישיבה בבית הכנסת מצוה היא, ככתוב (תהלים פד ה): "אשרי יושבי ביתך", שהרי כשבאה התורה לשבח את יעקב אבינו, לא שבתה על גדל מעלתו ושקידתו בתורה, כי אם על היותו "יושב אהלים".

דבש לפי מערכת ב אות יח

יצחק סבר שכחו של עשו פזי

"ויגדלו הנערים ויהי עשו איש ידע ציד איש שדה... ויאהב יצחק את עשו כי ציד פזיו" (כה כז-כח)

מפני מה כפל הכתוב את תבת 'איש': "איש ידע ציד איש שדה"?

פרש רבי אכסיל ראד בענדיט סג"ל מלבוב:

עשו היה צד ומרמה את אביו כי 'איש שדה' הוא, כאביו שעליו נאמר (לעיל כז ב): "ויצא יצחק לשות בשדה" ופרשו חכמים (ברכות כו ב): "אין שיחה אלא תפלה". ואכן, בכת רמאות זו קנה את אהבתו, שנאמר: "ויאהב יצחק את עשו כי ציד פזיו" - כי צד את דעתו בכיכול כחו בפזי - בתפלה.

'עבודת הלוי' [קראקא שצי"ט]

"זהיר היה המשגיח מאד בעניני ברכות... במיוחד הקפיד באמירת ברכות השחר לאומרון בקול ובכונה, ואף דאג לכך שתמיד ימצא בקרבנו מישהו שיענה אמן אחריו".

לקט רשמות בעניני תפלה עמ' רה

בשבת קדש פרשת תולדות יחול יום השנה העשרים להסתלקותו של המשגיח מליקווד הגה"צ, רבי נתן מאיר ווכטפויגל זצ"ל. וכן מספר על אודותיו:

